

Whitepaper

De kracht van samenwerken in de wijk

ROS

netwerk

Wie wij zijn

Het ROS-netwerk bestaat uit een landelijk dekkend netwerk van Regionale Ondersteuningsstructuren (ROS'en) met een maatschappelijke opdracht. Wij begeleiden in heel Nederland bij samenwerking tussen zorg en welzijn.

Het ROS-netwerk verbindt en ondersteunt professionals bij duurzame, domeinoverstijgende samenwerking in de eerste lijn en met andere domeinen. Voor en met inwoners, regionaal én lokaal. Zo versterken we regie en samenhang in de regio en dragen we bij aan toegankelijke zorg en welzijn, nu en in de toekomst. Als landelijk netwerk zijn we een herkenbaar aanspreekpunt met een gezamenlijke werkwijze en een hoog kwaliteitsniveau.

Inhoudsopgave

5 Samen echt iets veranderen

8 Waar start je? vanuit het hart of vanuit data

10 Hoe werk je succesvol samen in de wijk?

Helderheid over gedeelde richting

Visie en doel 11

Communicatie 12

Het gaat om de mensen

Kartrekker 14

Van en met inwoners 14

Juiste mensen en competenties 16

Samen doen

Vertrouwen en elkaar kennen 18

Regie en rollen 19

Borging

Randvoorwaarden 20

Stap voor stap

Volhouden 22

Actieleren 22

?

Wat is een wijk?

Een wijk is geen vastomlijnd begrip. Waar wijk of wijkverband staat, kan ook dorp, buurt, stadsdeel of lokaal niveau worden gelezen. Afhankelijk van de lokale context kan een passende schaal worden gekozen. Die schaal moet logisch zijn voor inwoners en professionals: zij moeten voelen dat het om 'hun plek' gaat en dat je alleen samen écht iets kunt veranderen in de manier waarop mensen samen wonen en gezond samenleven.

Samen echt iets veranderen

Initiatieven van wijkbewoners om een wijk veiliger te maken, groener of kindvriendelijker zijn er al sinds jaar en dag. Mooie initiatieven die laten zien hoe betrokken bewoners zijn bij hun wijk en hoe je samen veel voor elkaar kunt krijgen. Ook gemeenten, woningcorporaties of zorg- en welzijnsorganisaties initiëren projecten gericht op een betere of leefbare omgeving. Een omgeving waar wijkbewoners naar elkaar omzien of waar specifieke aandacht is om bijvoorbeeld ouderen zo lang mogelijk thuis te laten wonen.

Samenwerken in de wijk is niet nieuw. Er komen steeds meer integrale wijkinitiatieven, onder verschillende noemers zoals hechte wijkverbanden, zorgzame buurten, buurt als ecosysteem of gebiedsgericht werken.

Als ROS'en versterken wij vanuit onze onafhankelijke, maatschappelijke positie de beweging naar wijkgerichte, integrale samenwerking, met als doel betere gezondheid en sociaal welbevinden voor inwoners in wijken. We helpen inwoners, professionals en organisaties om deze wijkgerichte samenwerking te ontwikkelen, in te richten en te laten groeien. Dat doen we door te verbinden, te verhelderen en te versnellen — altijd met inwoners als vertrekpunt.

“Dit whitepaper biedt een handreiking. Geen wonderolie die alles meteen gesmeerd doet lopen en geen kant en klaar en lineair stappenplan waarin het ‘hoe dan’ al helemaal is uitgewerkt. Het geeft wel inzicht in een aantal elementen die onmisbaar zijn gebleken om écht samen te werken in, voor en door de wijk.”

Eefje de Bruijne,
Directeur Mura Zorgadvies

Hechte Wijkverbanden in de Visie Eerstelijnszorg 2030

Volgens de Visie Eerstelijnszorg 2030 is het doel van hechte wijkverbanden om een sterke samenwerking tussen professionals in de wijk te bevorderen, zodat proactief kan worden ingespeeld op gezondheidsproblemen. In 2030 is de ambitie dat in elke wijk een hecht wijkverband bestaat waarin professionals uit zorg, welzijn en het sociaal domein samen werken aan toegankelijke eerstelijnszorg voor iedereen die dat nodig heeft.

Als ROS'en geloven we dat de wijk dé plek is waar plannen voor het toekomstbestendig houden van de zorg tot leven komen en blijvende verandering ontstaat. Samenwerken is het sleutelwoord voor een hecht wijkverband. Niet elk probleem hoeft met zorg opgelost te worden. Daarom is het zo belangrijk om in de samenwerking in de wijk verschillende domeinen te betrekken. Naast de zorg spelen ook welzijnsorganisaties, gemeenten, inwonersinitiatieven, woningcorporaties, scholen et cetera een rol. En als belangrijkste partner: de inwoners. Samen ga je in gesprek: Wat is er al? Wat missen we? Wat werkt al goed? Dat vormt een basis voor waar je als hecht wijkverband mee aan de slag gaat.

Verschillende perspectieven, eenzelfde richting

Integrale wijkaanpak kenmerkt zich door betrokkenheid en de intentie van verschillende mensen, partijen en organisaties om gezamenlijk en in samenhang een probleem of opgave in een wijk of buurt op te lossen. Elk van hen brengt eigen expertise, ervaringen en perspectieven in. En dat is nodig om een verandering te realiseren en dan ook nog in de goede richting te bewegen. Samengevat is dat is de kern van een succesvolle integrale wijkaanpak.

Wie die partijen zijn, verschilt per opgave of probleem. In de eerste plaats zijn dat natuurlijk de inwoners in de wijk. De gemeente kan een rol hebben, maar ook zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties, huisartsenpraktijken, bewonersorganisaties, ondernemers en/of politie kunnen bij een integrale wijkaanpak betrokken zijn. Integrale wijkaanpak gaat over domeinen heen en moet niet gehinderd worden door (financiële) schotten.

Integraal werken in de wijk is altijd maatwerk

Onderzoek wijst uit: integraal werken in de wijk is altijd maatwerk. En maatwerk kun je niet opschalen, de manier van werken en aanpakken wel. Er is niet één aanpak die je breed kunt uitrollen, maar er zijn talloze voorbeelden met een positieve impact op de gezondheid van mensen, de kwaliteit van zorg, de zorgkosten en het werkplezier van professionals. Belangrijk is de inzichten altijd af te stemmen op de lokale behoefte en cultuur.

Vraag van wijkbewoners is uitgangspunt

Bij integraal werken is de vraag van de wijkbewoners altijd het uitgangspunt. Geen bewoner of wijk is hetzelfde. Geen vraag of doel van integrale wijkaanpak is hetzelfde. Dat geldt ook voor het aanbod aan professionele zorg en ondersteuning in die wijk en de mate van sociale cohesie. Integrale wijkaanpak heeft duiding nodig. Doe je het voor individuele personen, met oog op de hele wijk of vanuit een nog breder maatschappelijk belang? En wie moet er dan bij betrokken zijn? Het is goed om daar samen doorlopend het gesprek over te voeren.

“Als zorg en sociaal domein goed samenwerken in een wijk, kun je echt iets veranderen. Het klinkt misschien heel logisch om samen te werken, maar in de praktijk weten professionals die zorg en ondersteuning bieden in een wijk elkaar vaak niet te vinden. Het is niet dat ze niet willen: veel professionals willen juist heel graag beter samenwerken in de wijk, omdat ze inwoners daarmee beter kunnen helpen en omdat het zorgt voor plezier in hun werk. Maar samenwerken gaat niet vanzelf en vraagt van managers en bestuurders om te

zorgen voor de randvoorwaarden waardoor professionals in de wijk kunnen doen wat nodig is. Wij helpen samenwerkende organisaties daarbij. Onze werkwijze is gebaseerd op het principe: voordoen, samen doen en uiteindelijk zelf doen. We zijn er niet om over te nemen, maar om te ondersteunen en beweging te brengen, zodat partijen het op termijn zelf kunnen. Door samen te leren en elkaars wereld te begrijpen, leggen we de basis voor langdurige samenwerking.”

Lianne van der Wijst
Programmamanager Robuust

Waar start je? Vanuit het hart of vanuit de data?

Wanneer of hoe ontstaat een initiatief voor samenwerken in de wijk? Daar is geen eenduidig antwoord op te geven. Het kan ontstaan wanneer een bepaald probleem zich in een wijk voordoet en een groep inwoners zich uit eigen beweging sterk maakt om daar iets aan te doen. Soms geven onderzoekscijfers aanleiding om in een wijk een beweging in gang te zetten om tot verbetering of verandering te komen. Maar het initiatief kan ook komen van een maatschappelijke organisatie of woningcorporatie.

Data als hulpmiddel

In de Visie eerstelijnszorg 2030 wordt een wijkscan als hulpmiddel genoemd om inzicht te krijgen in de knelpunten en behoeftes in een wijk. Maar een wijkscan leidt niet automatisch tot een krachtige samenwerking in de wijk. Daar is meer voor nodig.

Een gezamenlijke analyse van de wijk kan wel een goede basis zijn voor wijksamenwerkingen. Het laat zien welke ontwikkelingen en knelpunten er zijn en waar je als samenwerking op moet richten.

“Aan alleen cijfers heb je niet zo veel. Het is vooral belangrijk om de juiste betekenis aan cijfers te geven. Als je bijvoorbeeld alleen maar naar de gemiddelden van een wijk kijkt, dan vallen uitdagingen in een specifiek deel van een wijk of voor een bepaalde groep inwoners niet op. Niet alles is meetbaar. Je hebt ook ervaringsverhalen van inwoners en professionals uit de wijk nodig om een volledig beeld te krijgen. Zij weten wat er speelt en herkennen cijfers wel of niet. Zo geef je samen betekenis aan data: van een wijkscan naar een gezamenlijk beeld van de wijk.”

Maaïke van der Meulen,
ROS Friesland

Onafhankelijke begeleiding

Van wijkscan naar hecht wijkverband, dat gebeurt niet vanzelf. Een onafhankelijke partij die aanjaagt, organiseert en faciliteert kan hierbij helpen. Het is een heel proces om vanuit een wijkscan te zorgen dat betrokken partijen samen gaan werken aan oplossingen voor de wijk. De basis is om ervoor te zorgen dat iedereen de verantwoordelijkheid voelt om samen aan de uitdagingen in de wijk te werken. Als ROS'en denken we graag mee over de vormgeving van het proces om te komen tot een doelgerichte samenwerking, begeleiden we bij het zoeken naar data en informatie, ondersteunen we bij een begrijpelijke en toegankelijke presentatie van de wijkanalyse en ondersteunen we bij het gezamenlijk bepalen van doelen en acties.

Waarom willen professionals in Friesland aan de slag met Wijkgericht Werken?

In deze video vertellen een praktijkondersteuner bij de huisarts, een wijkverpleegkundige en adviseur van ROS Friesland waarom zij dit zo belangrijk vinden.

Inspiratievideo:
Wijkgericht Werken (Regionale samenwerking)

ROS Friesland

Hoe werk je succesvol samen in de wijk?

Wat helpt wel en wat helpt niet als je echt wat wilt bereiken met een integrale wijkaanpak? Hoe kom je tot succesvolle samenwerking? In deze whitepaper vind je de geleerde lessen en werkende principes voor een succesvolle wijkaanpak.

Visie en doel

Communicatie

Kartrekker

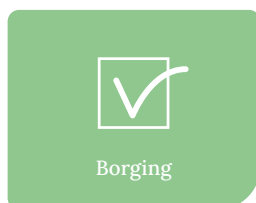
Van en met inwoners

Juiste mensen en competenties

Vertrouwen en elkaar kennen

Regie en rollen

Randvoorwaarden organiseren en borgen

Veranker op alle niveaus

Volhouden

Actieleren

Klik op het inzicht van je keuze om direct naar de pagina te gaan.

Helderheid over gedeelde richting

Visie en doel

Richting en houvast

Het woord zegt het al: integrale wijkaanpak doe je samen. Het is een samenwerking met, tussen en voor partijen. Het gezamenlijk onderzoeken en bevindingen vertalen naar een visie met concreet doel geeft richting aan waar je met elkaar aan gaat werken. Het is de basis voor 'het verhaal van de samenwerking': een houvast waarop betrokkenen kunnen voortborduren en nieuwe partijen worden uitgenodigd om ook aan te sluiten.

#hoedan?

- Gesprek over de problematiek in de wijk met betrokkenen: inwoners, professionals.
- Een wijkanalyse aan de hand van cijfers over de populatie (wijkscan) als start voor een dialoog over problematieken.
- Onderzoeken van de achtergrond van de problematiek: waarom is dit een probleem? Voor wie is dit een probleem?
- Gesprek over de urgentie: is dit een gedeeld probleem? Wie willen hiermee aan de slag?

Wat is behulpzaam?

- Gebruik het gedachtegoed van de ROS Delta: dit helpt je om steeds de verbinding te leggen tussen de bedoeling (waarom doen we dit?), het handelen (wat doen we concreet?) en de resultaten (wat merken inwoners en professionals ervan?).
- Een Doelen-Inspanningen-Netwerk (DIN): wat zijn de strategische doelen, hoe vertaalt zich dit in operationele doelen en inspanningen (activiteiten). Een DIN brengt de onderlinge samenhang in beeld.
- Een gezamenlijk beeld van de wijk: start met een wijkscan.
- De Probleemanalyse methodiek: maak een goede analyse van het probleem.
- Een Coverstory: een creatieve, visuele werkvorm om een gezamenlijke ambitie of visie tastbaar te maken, waar je je ideale toekomst vastgelegd op een tijdschriftcover
- WHY-HOW-WHAT van Simon Sinek: waarom doe ik mee? Wat is mijn visie op deze aanpak?

Helderheid over gedeelde richting

Communicatie

Communicatie als rode draad

Communicatie is essentieel om te duiden wat integrale wijkaanpak is, waartoe het bestaat en wat het oplevert. Maar ook om betrokkenen te (blijven) enthousiasmeren. Niet eenmalig, maar consequent en frequent. Het betekent informatie halen en brengen, dialoog opzoeken en luisteren, verhalen ophalen en verder brengen. Het betekent ook specifiek aandacht hebben voor het doel, de doelgroep en de taal die hierbij hoort. Helpt om de verandering en het leerproces verder te brengen.

- Haal verhalen op bij inwoners, professionals en andere belanghebbenden, laat in beeld (filmpjes, foto's) en tekst zien waar je mee bezig bent en met welk resultaat en deel dit actief om anderen te informeren maar vooral te inspireren.
- Ben eerlijk en laat ook zien waar, wanneer en waarom het wel eens mis kan gaan.

Wat is behulpzaam?

- Stakeholderanalyse via Factor-C.
- Inzet berichtgeving in lokale kranten.
- Ontmoetingen in de wijk/buurt, informeel en vrij toegankelijk, waarbij gelegenheid is ook echt met elkaar kennis te maken.
- Website/digitale vindplaats.

#hoedan?

- Communiceer duidelijk, in begrijpelijke en aansprekende taal en via verschillende wegen over het doel (waarom doen we dit?) en de aanpak (hoe doen we dit?)
- Maak het concreet en beeldend zodat het samenwerken aan een betere wijk bij mensen gaat leven.
- Zorg dat je niet alleen zendt, maar ook in contact blijft en voortdurend in gesprek blijft om te horen wat er speelt en van belang kan zijn voor de samenwerking en aanpak.
- Blijf investeren in ontmoetingen, zie en spreek elkaar, inspireer elkaar.

Succesvol voorbeeld: Receptenpakket Ouder Worden voor Beginners

In Scheveningen Noord zijn er bij het actieprogramma Ouder Worden Voor Beginners diverse bijeenkomsten en initiatieven ontwikkeld die bijdragen aan (meer bewustwording over) vitaal ouder worden, verbinding in de wijk en eigen regio. Het kernteam ontwikkelde een website met een 'receptenpakket' waarin de

geleerde lessen en aanpak staan beschreven. Het receptenpakket is ontwikkeld voor iedereen die zich wil inzetten voor een vitale en zorgzame wijk. De receptkaarten zijn zo gemaakt dat iedereen ermee aan de slag kan. Of je nu een bewoner, vrijwilliger of professional bent.

Het gaat om de mensen

Kartrekker

Één herkenbaar aanspreekpunt

Bij (de start van) een integrale wijkaanpak helpt het als er één herkenbaar aanspreekpunt, één contactpersoon uit de wijk is. Dit helpt om de verbindingen tussen inwoners, professionals, organisaties tot stand te brengen en te intensiveren. Deze kartrekker is de bruggenbouwer. Tussen inwoners en wat er leeft in de wijk en de vragen en problemen die daar voorliggen aan de ene kant en de organisaties en professionals aan de andere kant. Of anders gezegd: tussen leefwereld en systeemwereld. De kartrekker toont lef en doorzettingsvermogen om systemen ter discussie te stellen om het écht anders aan te pakken.

#hoedan?

Bespreek vooraf met elkaar hoe je de rol van kartrekker ziet:

- Het profiel dat past bij de context en inhoud van de wijksamenwerking.
- De wijze waarop de kartrekker wordt gefinancierd, de invulling van het werkgeverschap, door welke partij, de arbeidsvoorwaarden.
- De condities waaronder de kartrekker zijn/haar werk kan doen, de borging van de neutrale/onafhankelijke positie van deze functionaris. Indien de rol tijdelijk is, is het raadzaam vooraf na te denken over hoe deze rol duurzaam te verankeren.

Het gaat om de mensen

Van en met inwoners

Aansluiten bij wat er al is

Een integrale wijkaanpak is primair van de inwoners in die wijk en sluit aan bij de problemen, ideeën en initiatieven die er spelen. Werk met inwoners samen, vanaf het allereerste begin. Luister naar elkaar en sluit aan. Een ondersteunende en faciliterende rol is behulpzaam wanneer inwoners zelf met initiatieven komen die aansluiten bij de doelstelling van een integrale wijkaanpak.

#hoedan?

Bespreek vooraf met elkaar hoe je de rol van kartrekker ziet:

- Inwoners opzoeken, in gesprek gaan, de wijk in, sleutelfiguren in de wijk betrekken.
- Aansluiten bij wat er al is in de wijk: groter maken en ondersteunen van passende initiatieven waar inwoners mee komen.
- Vanuit data & informatiebronnen kijken waar meervoudige, complexe problemen zijn. Daar actief op inzetten en deze doelgroep betrekken.

Co-creatie met inwoners in de wijk

Met integrale samenwerking tussen de domeinen en met inwoners bouwen de ROS'en aan toekomstbestendige gemeenschappen. Tamara Baert, adviseur bij Proscop, en Daphne Metaal in haar functie als adviseur bij Reos, vertellen.

Tamara Baert over het project 'Velp & Rozendaal Samen Gezond in 2030': "Complexe problemen vragen om een integrale aanpak en zijn niet alleen of door één partij op te lossen. Daarom is co-creatie zo belangrijk. Als inwoners meer eigen regie moeten gaan voeren over hun gezondheid, laat hen dan vanuit hun perspectief meedenken. Zo zijn inwoners betrokken in het kernteam en in de Denktank." De kerngroep en de Denktank maakten samen een droombeeld: hoe zorgen we dat in 2030 inwoners van Velp en Rozendaal weten dat zij gezonder en gelukkiger kunnen leven door zelf de regie te nemen en dichtbij ondersteuning te zoeken?

Duidelijk is dat meerdere disciplines een aandeel hebben in het realiseren van dat droombeeld en niet alleen de zorg. Tamara: "Eenzaamheid en financiële beperkingen kunnen bijvoorbeeld een rol spelen bij iemand die kampt met fors overgewicht. Iemand met weinig middelen kan denken: 'Ik ben te arm om gezond te eten, dus ik ben al opgegeven' en gaat verder op de oude weg. Het is essentieel om hierop in te spelen. Door bijvoorbeeld de eenzaamheid aan te pakken en de inwoner te laten kennismaken met activiteiten in de buurt. Zo kan iemand samen met buurtbewoners een gezamenlijke maaltijd gaan koken in het buurtcentrum. Hierbij kan een diëtist langskomen voor tips om met weinig budget toch gezond te koken. Daar heb je meerdere disciplines bij nodig, niet alleen zorg, maar ook welzijn en sociaal domein en natuurlijk actieve bewonersgroepen."

Daphne Metaal vertelt over het actieprogramma 'Ouder worden voor Beginners', gericht op de vergrijzende bevolking in de wijk. "We werken vanuit een community-up aanpak. Niet alleen top-down of bottom-up problemen oplossen maar juist samen aan de tekentafel: samen ontwikkelen, uitvoeren en leren". Er werd gestart met een Participatief Actieonderzoek 'Gezond en vitaal oud(er) worden op Scheveningen Noord'. "De vrijwilligersorganisatie Thuis in de Buurt heeft een ontzettend belangrijke rol in alle activiteiten voor en door de wijk. Er is aandacht voor vitaal ouder worden waarin thema's als Technologie, Samenredzaamheid, Verbinding formele en informele zorg, Wonen en Inzet van talent terugkomen in de activiteiten die Scheveningen Noord met elkaar ontwikkelt."

Ook in andere trajecten die de ROS'en als onafhankelijk procesbegeleider ondersteunen, krijgt de samenwerking met inwoners steeds meer vorm. [Meer voorbeelden lees je hier.](#)

Het gaat om de mensen

Juiste mensen en competenties

Motivatie, capaciteit, gelegenheid

Voor een succesvolle integrale wijkaanpak zijn op operationeel, tactisch, strategisch niveau mensen nodig die het écht 'anders' willen en kunnen doen. Mensen die - met het oog op samen werken aan een 'betere' wijk - breder kijken dan hun eigen speelveld en ook durven te handelen buiten hun eigen domein. Die kunnen omgaan met dilemma's die bij domeinoverstijgend samenwerken om de hoek komen kijken. Door aan de slag te gaan met mensen die echt willen, ontstaat een positieve beweging met aantrekkingskracht en gaat geen energie verloren aan het overtuigen van mensen die initieel niet willen of kunnen.

#hoedan?

- Als je het initiatief neemt om binnen een wijk of buurt samen aan de slag te gaan, denk dan na over het profiel en de competenties die nodig zijn voor de gezamenlijke opgave. Ga actief op zoek naar deze competenties. Werk inclusief en sluit niet uit, de veranderbeweging kan juist worden ingezet door onverwachte verbindingen.
- Start met diegenen die willen en kunnen, de witte beren. De mensen die intrinsiek gemotiveerd zijn, snappen welke verandering nodig is en hoe je daar samen aan kunt werken. Laat hen de veranderboodschap uitdragen waardoor meer mensen willen meedoen (olievlekwerking).

- Ga tijdig met elkaar in gesprek over teamsamenstelling en taakverdeling. En heb gedurende het traject ook aandacht voor teamontwikkeling. Elkaar beter leren kennen is en blijft een basis om samen taken op te pakken.

Wat is behulpzaam?

- Ga met elkaar het gesprek aan over 'willen, kunnen en mogen'. ([lees ook Triademodel, HAN](#))
- Organiseer een werkconferentie/bijeenkomst voor alle belangstellenden in de wijk/buurt met de vraag de uitnodiging ook vooral te delen met andere geïnteresseerden. Sluit niemand uit, iedereen is welkom.
- De verschillende perspectieven die deelnemers inbrengen kunnen waardevol zijn om te komen tot een gerichte aanpak van de problemen en een gedragen oplossing. Belangrijk is namelijk dat mensen zich aan het einde kunnen committeren aan de afspraken die worden gemaakt.
- Gebruik de [interactieve handreiking](#) 'Brugfuncties tussen huisartsenzorg en sociaal domein'. Deze handreiking laat zien welke professionals een brugfunctie vervullen en hoe zij bijdragen aan betere samenwerking én betere ondersteuning voor inwoners met complexe hulpvragen.
- [Community of practice](#): je brengt mensen met soortgelijke rol en functie met elkaar in contact om samen te leren en te ontwikkelen. Een voorbeeld is het [Mijnstreek Inspiratie Platform](#) waar betrokkenen elkaar ontmoeten en expertise, inzichten en ervaringen uitwisselen.

Samen doen

Vertrouwen en elkaar kennen

Hoe verloopt onze samenwerking?

Samenwerken begint bij elkaar leren kennen en het begrijpen van de context waarbinnen je als partners met elkaar samenwerkt. Dit vraagt voldoende tijd nemen om elkaar te leren kennen, open te zijn over mogelijkheden en onmogelijkheden, het respecteren van én leren omgaan met elkaars verschillen. Het loont om regelmatig en goed voorbereid aandacht te schenken aan de vraag: hoe verloopt onze samenwerking? Hoe kunnen we op elkaar aanhaken en verbinden met bestaande structuren? Hoe maken en houden we op een proactieve manier contact?

Wat is behulpzaam?

- Ecosystemisch werken: je vertrekt vanuit de leefwereld en collectieve behoeften van inwoners, en het geheel aan factoren dat hun gezondheid beïnvloedt – van wonen en werk tot relaties en financiële stabiliteit.
- Veranderboekhouding: in kaart brengen van kosten en baten van stoppen of doorgaan met wijksamenwerking.
- Gesprek over halen en brengen met de Halen-Brengen kaart (bron: Twijnstra Gudde).
- Reis van de patiënt: de patientjourney of patiëntreis is een methodiek waarmee de 'reis van de patiënt' stap voor stap in beeld wordt gebracht. Zoals bijvoorbeeld in de routekaart armoede en gezondheid.
- Neem een kijkje in elkaars keuken, ga koffie drinken, organiseer Wijktours, wijkwandelingen of wijksafari's waarbij je samen op pad gaat in de wijk, en ga in gesprek met inwoners en professionals die daar actief zijn.

#hoedan?

Betrokkenen hebben aandacht voor:

- Het opbouwen en ontwikkelen van relaties: elkaar en elkaars context kennen, werken vanuit gelijkwaardigheid, verbinding maken van mens tot mens: wat drijft die ander? Waarvoor wil jij je inzetten?
- Verbinden: wat is de betekenis van de netwerkgave voor de interne (verander)opgave? En de spanning die dit kan veroorzaken als de opgave van het netwerk en de (verander)opgave van de eigen organisatie verschillen.
- Het in kaart brengen van belangen: wat wil ik halen, wat heb ik te brengen in het geheel?
- Samen leren en de dialoog aangaan rondom 'wat zien we hier in de wijk gebeuren?' en rondom casuïstiek.

Samen doen

Regie en Rollen

Niet zonder heldere afspraken

Een werkwijze die betrokkenen gezamenlijk hebben afgesproken geeft helderheid in wat er 'anders' kan dan gewoonlijk en wat daar voor nodig is. Binnen deze werkwijze kan worden afgesproken wie de regie heeft, welke ruimte/kaders er zijn en wie er onderdeel zijn van een zogenaamd 'white label' team dat volgens deze werkwijze aan de slag kan. Binnen een 'white label team' werken professionals vanuit verschillende organisaties samen onder de vlag van de samenwerking, waarbij de eigen organisatie niet meer 'zichtbaar' is. Deze opzet biedt professionals ruimte om los van het eigen organisatiebelang aan het maatschappelijk vraagstuk te werken.

Wat is behulpzaam?

- RASCI methodiek: deze methodiek maakt inzichtelijk wie voor welke taken verantwoordelijk is, eindverantwoordelijk is, ondersteuning biedt, wie geraadpleegd en wie geïnformeerd wordt.
- Anders denken, doen en organiseren (ADDO) is een veranderaanpak waarin door organisaties (in zorg, welzijn en wonen) wordt gewerkt aan verbetering van de leefbaarheid en gezondheid van inwoners. Zij doen dit door te leren en te experimenteren en te denken in mogelijkheden in plaats van belemmeringen.
- Succesfactoren voor werken in hechte wijkverbanden.
- In het kader van aanspreken kun je de feedback methodiek toepassen aan de hand van bijvoorbeeld het 4G model (Gedrag – Gevoel – Gevolg – Gewenst).

#hoedan?

- Gesprek over interprofessioneel samenwerken: wat gaat er anders dan voorheen? De verandering gezamenlijk bespreken en verhelderen. Een consistente boodschap is behulpzaam op alle niveaus: inwoners, professionals, managers, bestuurders en financiers.
- Vastleggen van rollen en taken op alle niveaus: inwoners, professionals, managers, bestuurders, financiers.
- Op casus niveau/wijkniveau bespreken wie, wat, wanneer, waar: werkafspraken maken. En deze werkafspraken periodiek evalueren.

Borging

Randvoorwaarden

Organiseren en borgen

Goede randvoorwaarden zijn essentieel om de integrale wijkaanpak te laten werken. En dan gaat het om afspraken maken over tijd, geld en mandaat (taken). Verstandig dus om dit tijdig met elkaar te bespreken, afspraken op papier te zetten en elkaar hierop aan te spreken indien nodig. Financiering is daarbij een belangrijk aandachtspunt. De huidige financiering van zorg en welzijn is gefragmenteerd en kan een integrale wijkaanpak belemmeren. Hoe creëer je experimenteeruimte om oplossingsgericht zonder belemmeringen te kunnen werken? Denk hierbij aan subsidies of het samen brengen van innovatiebudgetten vanuit de betrokken partners. En hoe borg je op langere termijn de financiering van wijkgerichte samenwerking?

#hoedan?

- Maak een doorrekening van: benodigde menskracht (tijd) en middelen (geld) om deze aanpak uit te voeren.
- Bespreek op management- en bestuurlijk niveau de te leveren menskracht (tijd) en middelen (geld).
- Voer het gesprek over wat de afspraken betekenen in de praktijk (wie, wat, waar, wanneer). Kwantificeer aan de hand van de acties de benodigde inzet en 'wie doet wat?'.
Wat kan binnen bestaande kaders, wat kan uit eigen bijdragen of subsidies?

Wat is behulpzaam?

- Inzicht krijgen in de (financiële) gevolgen van een andere aanpak: zo wordt duidelijker waar de kosten gemaakt worden en wat de opbrengsten zijn. Het gesprek daarover voeren kan helpend zijn om afspraken te maken over wie wat inbrengt.

Methoden zijn:

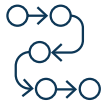
- Micro-analyse
- Effectencalculator
- Maatschappelijke business case
- Social Return on Investment (SROI)

Financiering Hechte Wijkverbanden

Financiering voor hechte wijkverbanden binnen RESV-structuren (regionaal eerstelijns samenwerkingsverband) ontwikkelt zich langs twee sporen. Ten eerste krijgen RESV's structurele financiering via zorgverzekeraars vanaf 2027, mits zij een RESV-plan opstellen conform de **Handreiking Contractering RESV**. Deze handreiking beschrijft de benodigde bouwstenen en het contracteerproces, waarbij zorgverzekeraars en gemeenten vroegtijdig worden betrokken. Daarnaast speelt het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) een rol, doordat binnen **AZWA**

afspraken worden gemaakt over basisfunctionaliteiten en basisinfrastructuur die regionale gezondheids- en welzijnstransformaties moeten ondersteunen — waaronder hechte wijkverbanden. Deze AZWA-functionaliteiten worden door zorgverzekeraars, gemeenten en aanbieders samen ingevuld en lokaal geconcretiseerd. Hiermee ontstaat een dubbele financieringsbasis: structurele bekostiging via zorgverzekeraars (RESV) en aanvullende regionale afspraken vanuit AZWA die voorwaarden en functies in de wijk ondersteunen.

Stap voor stap

Volhouden

De aanhouder...

Samen komen tot een nieuwe manier van doen is geen gemakkelijke weg. Je komt dilemma's en hobbels tegen, die tijd en energie kosten. Tijdig hierbij stilstaan binnen het samenwerkingsverband en de ruimte nemen voor het gesprek over "wat er nodig is" is behulpzaam. Tevens is het behulpzaam om regelmatig te kijken naar de patronen in het samenwerkingsverband. Wanneer de motivatie lijkt af te nemen, kan het helpen patronen te doorbreken en daarmee nieuwe energie in het netwerk te brengen. Bijvoorbeeld door even stil te staan en met elkaar het gesprek te voeren 'hoe je het doet'. Door elkaar in een andere setting te ontmoeten (bijvoorbeeld weg van de vergadertafel) of door eens met elkaar het gesprek te voeren waarom je dit wilt.

#hoedan?

- Successen delen, ook al zijn ze klein.
- Gebruik verhalen.
- Bewust zijn dat het een route is van vooruit struikelen.
- Met elkaar delen dat het een emergent proces is, waarbij planmatige routines niet (altijd) passend zijn.
- De opgave is leidend en altijd een inspiratiebron: waar doen we het voor?
- Opstellen van een leergeschiedenis waarin geleerde lessen worden gedeeld en verbeteringen worden besproken.

Stap voor stap

Actieleren

Leren door doen

Actieleren kan goed werken als onderdeel van een integrale wijkaanpak. Actieleren is leren in de praktijk, door de praktijk en in continu contact met de praktijk. Het richt zich op het oplossen van complexe vraagstukken die betrokkenen in de praktijk ervaren. Al werkenderwijs gaan zij samen op zoek naar verklarende inzichten en werken zij aan een oplossing. Geen puntoplossingen, maar leren uit de praktijk.

Hoe werkt actieleren?

Actieleren is een cyclisch proces: actie, reflectie, bijsturen. Doel is werken aan de gezamenlijke opgave en verandering in de praktijk. Om actieleren te kunnen doen, wordt allereerst in kaart gebracht wat er in de praktijk aan de hand is en welke vraag er leeft. Vervolgens wordt daarop een actieplan gemaakt en gaan de onderzoekers mee 'het veld in' om bijvoorbeeld mensen te interviewen. Aan de hand daarvan worden uitkomsten geëvalueerd en wordt er samen bekeken wat er anders kan worden aangepakt. Zodat stap voor stap in de praktijk wordt gewerkt aan het oplossen van een probleem. Volgens het principe van cyclisch werken wordt het proces continu gemonitord en bijgestuurd.

Op alle niveaus

Actieleren werkt voor leren op casusniveau, interprofessioneel leren en leren op het niveau van de totale samenwerking (betrokken partijen/bestuurders binnen de wijksamenwerking). Als je merkt dat processen niet helpend of belemmerend zijn voor de wijkaanpak, dan kijk je samen hoe je dit moet aanpakken en welke veranderingen er nodig zijn: is het een management vraagstuk? Of vraag het om bestuurlijke actie? Of zijn er veranderingen nodig binnen de werkprocessen of samenwerking? Door samenhang aan te brengen tussen verschillende niveaus van leren, is het mogelijk om belemmeringen op het ene niveau eventueel te minimaliseren op een ander niveau.

#hoedan?

- **Leercyclus (PDCA)** inrichten als vast onderdeel van de samenwerking.
- Leren op alle niveaus inrichten en leereffecten met elkaar in verbinding brengen.
- Gesprek over de casuïstiek die kan worden ingebracht om van te leren en helderheid over de 'selectiecriteria' voor deze inbreng.
- Leersessies inrichten als ruimte waar open dialoog kan plaatsvinden, condities scheppen om te kunnen leren van elkaar.
- Evaluaties om te leren op organisatieniveau
- Binnen de samenwerking en leren van ontwikkelingen. Buiten de samenwerking (best practices, gluren bij de burens).
- Planning en coördinatie van het leren: vaste momenten in de agenda, voor diverse doelgroepen binnen het netwerk. Aan de hand van de methodiek van actieleren.

Niveaus van denken, leren en veranderen - Bateson

Succesvolle voorbeelden: Actieleren in praktijk

1. Leren door te doen in de Ruwaard

In de wijk Ruwaard in Oss wordt sinds 2016 samengewerkt en geleerd aan de hand van de **Samenwerkwijze**. Actieleren is een belangrijk onderdeel van deze aanpak.

Samenwerkwijze

De Samenwerkwijze richt zich op het vinden van oplossingen dicht bij de inwoner door samen te werken in de buurt. Leersessies en de gebiedsaanjager ondersteunen dit proces.

Actieleren in leersessies

Binnen de Samenwerkwijze wordt actieleren gebruikt om samen oplossingen te vinden voor complexe problemen. Actieleren is een aanpak waarbij beroepskrachten en inwoners in groepsverband een probleem aanpakken door direct in de praktijk oplossingen te testen. Na het uitproberen van oplossingen worden ervaringen gedeeld, geleerd van elkaar en worden verbeteringen doorgevoerd. Dit proces vindt plaats in leersessies, die twee keer per maand plaatsvinden. In deze video vertellen professionals wat de leersessies hen hebben gebracht.

Daarnaast biedt **het inspiratiedocument 'Actieleren, leren door te doen'** je handvatten om zelf aan de slag te gaan met actieleren en voorbeelden uit de praktijk die je inspireren om met andere ogen naar een vraagstuk te kijken.

2. De impact van actieonderzoek voor inwoners in Welschen II

'Bij deze manier van onderzoeken kun je samen de juiste oplossing vinden'

Amanda Jansen is buurtcoach bij Wmo radar en heeft een spilfunctie in de wijk. De vier straten waarin Amanda en haar collega actief zijn, behoren tot een kwetsbaarder gedeelte van de wijk. Het percentage werkloosheid ligt er gemiddeld hoger, evenals het percentage mensen met psychische problemen en mensen die te kampen hebben met schulden. Alle hens aan dek dus. Tijdens het doen van het **actieonderzoek** in Welschen II kwamen er schrijnende gevallen aan het licht.

“Ik ben al veel langer buurtcoach maar wat ik graag zou willen is dat we in meer gebieden samenwerken met verschillende disciplines zoals we dat in Welschen II doen. We vullen elkaar goed aan vanuit onze eigen expertise. We zitten in de haarvaten van deze wijk en weten goed wat er speelt. Daardoor kunnen we samen met de bewoners veel bereiken. Ook preventief. Ik denk dat op deze manier toch wel een aantal huisuitzettingen is voorkomen. Zo'n nauwe samenwerking met collega's van wonen en zorg heb ik als welzijnswerker nog niet eerder gehad. Het werkt fantastisch goed.”

3. Participatief actieonderzoek Leidschendam-Zuid

Onder begeleiding van Reos werd het participatief actieonderzoek Gezond Samen Leven in Leidschendam-Zuid opgezet. Sinds de start is er veel in beweging gekomen. In 2024 werden meer dan veertig bewoners geïnterviewd over hun ervaringen en wensen voor hun buurt. Op basis daarvan zijn buurtgesprekken georganiseerd. Met behulp van een visuele 'buurtboom' werden thema's en verbeteracties samen bepaald. In 2025 leidde dat tot het ontstaan van Samen Zuid. Een beweging van en door bewoners welke verder bouwt aan de initiatieven uit het actieonderzoek. Dichtbij, duurzaam en gedragen door de wijk zelf. **De resultaten en verhalen van bewoners zijn nu gebundeld in een publieksverslag.**

“Het mooie aan deze aanpak is dat inwoners vanaf het begin actief meedoen,” vertelt een betrokken gangmaker. “We bedenken niet voor mensen, maar mét mensen hoe we de wijk gezonder en socialer kunnen maken.”

Samenwerken in de wijk De kracht van ROS'en

De eerstelijnszorg van de toekomst draait om sterke, duurzame samenwerking tussen professionals, inwoners en partners in de wijk. De ROS'en hebben veel kennis en ervaring op het gebied van samenwerkings- en verandervraagstukken in de wijk. De ROS'en, verenigd in het landelijke ROS-netwerk, zijn hierin de onafhankelijke aanjagers en verbinders.

Onze inzet is er altijd op gericht om samen met partijen stap voor stap het proces van samenwerken en veranderen invulling te geven. De rol van de ROS hangt af van het vraagstuk en kan zelfs tijdens een traject variëren. Zo kunnen wij de rol van programmamanager, kwartiermaker, adviseur of procesbegeleider vervullen.

Wil je meer weten over samenwerken in de wijk en wat de ROS in jouw regio hierbij kan betekenen?

Kijk op [Samenwerken in de wijk - ROS-Netwerk](#)

Volg ons op [LinkedIn](#)

Contact met de ROS in jouw regio

Wil je meer weten wat de ROS in jouw regio voor je kan betekenen?

Hier vind je de ROS in jouw regio:

[ROS-netwerk in beeld - ROS-Netwerk](#)

